

Nr 30.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1925 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål m. m.

Uti två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade och av första lagutskottet behandlade motioner, nr 71 i första kammaren av herr *Fehr* och nr 111 i andra kammaren av herr *Löfgren* i Stockholm, vilka motioner äro lika lydande, har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för riksdagen framlägga *dels* förslag till lagstiftning om förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål jämte andra därmed sammanhängande ämnen, *dels ock* i samband därmed förslag till nödiga förbättringar i åklagarväsendets och kriminalpolisens organisation över hela riket.

Beträffande vad motionärerna anført till stöd för sina ifrågavarande yrkanden får utskottet hänvisa till motionen II:111.

Den i vårt land gällande straffprocessordningen vilar fortfarande i stort sett på den till grund för 1734 års lag liggande uppfattningen, att hela rannsakningen, även den del därav, som i modern utländsk process är förlagd till ett förberedande förfarande, ankommer på domstolen. Bestämmelser saknas på grund härav angående ett dylikt förfarande och därför nödvändiga organ. Endast i lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom och i lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga föreskrives för vissa fall, att särskild förundersökning skall verkställas till utrönande av huruvida förutsättningarna för villkorlig straffdom respektive tvångsuppfostran äro för handen. Ej heller åklagarnas ställning och verksamhet är i lag reglerad. Visserligen stadgas i förordningen om strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall skyldighet för kronobetjänt, att i händelse någon finnes utan vederligen föregående sjukdom ligga död, företaga viss undersökning, samt förstädigas

i kungl. brevet den 18 oktober 1750 åklagare vid häradsrätt att noga efterspana och till tinget inkalla dem, som uti målet kunna giva någon upplysning, men bortsett från dessa bestämmelser samt från i särskilda författningar givna regler om skyldighet för åklagare att införskaffa prästuppgift och utdrag av straffregistret angående tilltalad person, givas allenast i på administrativ väg utfärdade instruktioner bestämmelser angående åklagar- och polismyndigheters befattning med brottslingars efterspanande och lagförande. I fråga om de i samband med brottmålsutredningen stående straffprocessuella tvångsmedlen finnas likaledes endast ofullständiga föreskrifter. Beträffande den för den enskilde mest ingripande formen av tvångsmedel, häktningen, givas i promulgationslagen till strafflagen vissa stadganden, varjämte i lag den 2 juni 1922 meddelats bestämmelser om tiden för företagande av rannsaking med häktad. Även i instruktionerna för landsfogdarna och landsfiskalerna samt i de instruktioner och reglementen, som i åtskilliga städer meddelats för polismyndigheterna, finnas vissa stadganden i hithörande ämnen. Utöver dessa bestämmelser samt de i ovannämnda promulgationslag förefintliga ofullständiga föreskrifterna om husrannsakan och återtagande av stulet gods samt vissa specialstadganden, finnas emellertid inga bestämmelser angående handhavandet av de straffprocessuella tvångsmedlen, och instituten anhängande, hus- och kroppsrensningen, kroppsbesiktning och beslag äro fortfarande oröglade.

Kravet på att brottmål, särskilt sådana av mera invecklad art, icke framläggas för domstolarna i alltför outrett skick har emellertid medfört, att vid sidan av den utav lagen kända proceduren utvecklats ett förfarande, som överflyttar till polis- och åklagarmyndigheterna en stor del av den förberedande undersökningen. Nödvändigheten av att dessa myndigheter hava till förfogande medel, som möjliggöra ett effektivt efterspanande av för brott misstänkta personer och en grundlig utredning av de med en begången förbrytelse förenade omständigheterna, har lett därtill, att nämnda myndigheter kommit att använda tvångsmedel, som icke äro i lag reglerade. Särskilt bör i detta sammanhang erinras, hurusom ur reglerna om gripande, företrädesvis i de större städerna, utvecklats ett förfarande, som består däri att för brott misstänkta personer utan att häktas under längre eller kortare tid hållas i förvar (anhållas). Några fasta sedvanerättsliga regler för nyss berörda förberedande undersökning eller för tvångsmedlens handhavande torde emellertid, även om praxis i viktigare avseenden synes vara jämförelsevis enhetlig, icke hava utvecklats. Såväl undersökningen som tvångsmaktens utövande äro, bortsett från ett fåtal stadganden, så gott som utslutande beroende av vederbörande myndigheters gottfinnande. Frånvaron av bestämmelser i dessa ämnen medför visserligen för polis och åklagare möjlighet till en viss smidighet i tillvägagångssättet och även någon gång en viss återhållsamhet vid ingripandet mot den enskilde medborgaren, men inne-

bär samtidigt en betydande fara. Å ena sidan kan bristen på utstakade gränser för tjänstemännens befogenheter för den enskildes säkerhet och utredningens opartiskhet medföra allvarliga vådor, vilka givetvis bliva än större, då i regel det vid förundersökningen upprättade protokollet lägges till grund för protokollsföringen vid domstolen och därmed även för domstolens på protokollen grundade utslag i målet. Å andra sidan kan saknaden av lagbestämmelser föranleda tveksamhet och inaktivitet hos de myndigheter, som hava den viktiga uppgiften att uppdaga och beivra begångna brott.

Att en reglering i lag av den förberedande undersökningen och de i samband därmed stående straffprocessuella tvångsmedlen är av behovet påkallad, därom vittna även de försök till lagstiftning på dessa betydelsefulla rättsområden, som tidigare förekommit, och de yrkanden på åtgärder i detta syfte, som vid upprepade tillfällen framställts.

Under hänvisning i övrigt till den redogörelse, som härutinnan lämnats i utskottets utlåtande nr 20 vid 1922 års riksdag skall utskottet här endast erinra om huvuddragen av frågans riksdagsbehandling under de senaste decennierna.

Uti skrivelse den 13 april 1904, nr 65, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, ägnade att åstadkomma större skyndsamhet, än då rådde, beträffande för brott häktade personers inställande för domstol och företagande av fortsatt rannsaking med dessa personer, därest sådan rannsaking erfordrades.

*Riksdagens
skrivelse
65/1904.*

Denna riksdagsskrivelses syfte har i viss utsträckning nåtts genom lagen den 2 juni 1922 om tiden för företagande av rannsaking med häktad.

I anledning av framställning från justitieombudsmannen anhöll riksdagen i skrivelse den 4 mars 1910, nr 25 — under framhållande att utsikten inom en mer eller mindre avlägsen framtid till en reform av hela processordningen icke syntes böra avhålla från partiella förbättringar av den gällande rätten i de delar sådana, av verkligt behov påkallade, lämpligen kunde genomföras — att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lag om husrannsakan, i samband varmed regler borde givas om kroppsrensningen och kroppsbesiktning; och kunde det enligt riksdagens mening icke undgås, att frågorna om vissa andra tvångsmedel såsom häktning och beslag i samband därmed gjordes till föremål för granskning och bearbetning.

*Riksdagens
skrivelse
25/1910.*

Slutligen anhöll 1914 års senare riksdag i skrivelse den 11 augusti 1914, nr 139, med återopande av riksdagens i skrivelser den 13 april 1904 och den 4 mars 1910 i särskilda hänseenden uttalade önskemål, att Kungl. Maj:t täcktes, i ändamål att för tiden intill dess ny allmän rättegångsordning i brottmål kunde komma till stånd, i görligaste måtto avhjälpa bristen på tidsenliga och fullständiga bestämmelser rörande förundersökning och häktning

*Riksdagens
skrivelse
139/1914 B.*

i brottmål, låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i dessa ämnen.

1919 års
förslag.

I anledning av 1914 års riksdagsskrivelse utarbetades inom justitiedepartementet av för ändamålet tillkallade sakkunniga ett utkast till lag angående polisundersökning i brottmål samt häktning m. m. jämte vissa följd författningar. Sedan detta utkast under våren 1919 överarbetats, remitterades de på grundval av utkastet utarbetade lagförslagen år 1920 till lagrådet, som med vissa ändringar tillstyrkte desamma. I avgivet yttrande samma år avstyrkte emellertid processkommissionen på anförda skäl förslagen, i vad desamma avsågo förundersökning i brottmål, varemot kommissionen i viss utsträckning förordade en omarbetning av gällande regler rörande häktning samt förklarade, att mot en reglering utan samband med en reform av straffprocessen i övrigt av frågorna om beslag, skingringsförbud, hus- och kroppsrannsaknaden samt kroppsbesiktning hinder icke syntes möta med hänsyn till arbetet på den allmänna rättegångsreformen. Proposition i ämnet blev icke avlåten till riksdagen.

1922 års
riksdag.

Vid 1922 års riksdag framlades emellertid genom en av herr Löfgren inom första kammaren väckt motion, nr 80, efter någon omarbetning de på grundval av 1919 års utkast upprättade förslagen till lag angående polisundersökning i brottmål samt häktning m. m., ävensom i samband därmed stående författningar, vilka avsågo en fullständig reglering av förundersökningen och handhavandet av tvångsmedlen.

Första lagutskottet företog denna motion till behandling i samband med en till samma riksdag avlämnad proposition med förslag till lag om tiden för företagande av rannsakning med häktad, vilken proposition sedermera ledde till nu gällande lag i ämnet. Utskottet avstyrkte i avgivet utlåtande, nr 20, såväl propositionen som motionen men hemställde, att riksdagen, under åberopande av riksdagens i skrivelser den 13 april 1904, den 4 mars 1910 och den 11 augusti 1914 i särskilda avseenden uttalade önskemål, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, i ändamål att för tiden intill dess ny allmän rättegångsordning i brottmål kunde komma till stånd i görligaste mån avhjälpa bristen på tidsenliga och fullständiga bestämmelser rörande förundersökning i brottmål och de i samband därmed stående tvångsmedlen, efter processkommissionens förnyade hörande, låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning angående dessa delar av straffprocessen ävensom, därest så skulle befinnas erforderligt, angående andra därmed sammanhängande ämnen.

Sju av utskottets ledamöter yrkade i avgivna reservationer liksom majoriteten avslag å motionen men anslöto sig däremot icke till majoritetens förslag till riksdagsskrivelse.

Riksdagen avslag såväl motionen som utskottets förslag till skrivelse.

I de motioner, som nu föreligga till behandling, yrkas, såsom förut nämnts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för riksdagen framlägga *dels* förslag till lagstiftning om förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål, *dels ock* i samband därmed förslag till nödiga förbättringar i åklagarväsendets och kriminalpolisens organisation över hela riket. Motionärerna framhålla, att dessa utredningsarbeten lämpligen torde kunna bedrivas inom justitie- och socialdepartementen i samförstånd med processkommissionen.

De föreliggande motionerna.

Utskottet delar motionärernas uppfattning rörande angelägenheten av att förundersökningen i brottmål och de straffprocessuella tvångsmedlen bliva i lag fullständigt reglerade. En viss tvekan kan råda, huruvida detta lämpligen bör ske genom partiella reformer eller huruvida lagstiftningsåtgärder av denna genomgripande beskaffenhet böra anstå till dess en reform av rättegångsväsendet i dess helhet kan genomföras. Men alldeles oavsett den åsikt, man kan hysa i denna fråga, synes man i allt fall böra avvakta det principiella betänkande rörande rättegångsreformen, som processkommissionen kommer att avgiva, så mycket mer som detta betänkande tydligen är att vänta inom den närmaste tiden. I årets statsverksproposition har nämligen meddelats, att principbetänkandet numera föreligger i det väsentliga färdigt, i vad det rör domstolsorganisationen och därmed sammanhängande frågor samt straffprocessen, och att sättning till tryckning av betänkandet redan börjat. Principbetänkandet i dess helhet bör, enligt vad departementschefen meddelat, kunna föreligga färdigt vid mitten av år 1926 eller sist under senare delen av nämnda år. Av kommissionens arbetsredogörelse för år 1923 framgår, att den avdelning av betänkandet, som avser straffprocessen, behandlar, bland annat, den förberedande undersökningen, häktning, anhållande och reseförbud, beslag och husrannsakan, alltså just de delar av straffprocessen, som företrädesvis avses med de väckta motionerna. Att under sådana förhållanden, då ett fullständigt principbetänkande rörande rättegångsväsendets reformering inom den närmaste framtiden är att förvänta, hos Kungl. Maj:t anhålla om partiella reformer av den stora räckvidd, som i motionen avses, synes utskottet icke kunna förordas. Ej heller torde lämpligen en reform av åklagarväsendet böra påkallas, förrän kommissionens betänkande härutinnan föreligger. Vad slutligen angår motionärernas hemställa om utredning och förslag till nödiga förbättringar i kriminalpolisens organisation, får utskottet — med erinran, att jämväl frågan om polismyndigheterna liksom frågan om åklagaremyndigheterna behandlas i kommissionens principbetänkande — hänvisa till Kungl. Maj:ts propositioner nr 58 och 59 till denna riksdag och andra särskilda utskottets däröver avgivna utlåtanden.

Utskottet.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 maj 1925.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Hederstierna, Rogberg, Edw. Larson, Lyberg, K. G. Westman, Klefbeck* och *Sandegård**;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *af Ekenstam, Jansson* i Edsbäcken, *Söderberg, Johansson* i Brånalt, *Karlsson* i Vätö, *Carlson* i Mölnadal och *Olsson* i Kalmar.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Lyberg*, som anförde:

»Utskottet har uttalat sin anslutning till motionärernas uppfattning rörande angelägenheten av att förundersökningen i brottmål och de straffprocessuella tvångsmedlen bliva i lag fullständigt reglerade och icke kunnat motsäga motionärernas påstående, att de brister, som i förevarande avseenden vidlåda den svenska lagstiftningen, äro av så allvarlig beskaffenhet, att för deras avhjälpande tiden för den allmänna rättegångsreformen icke bör avvaktas.

Att med denna ståndpunkt avstyrka motionerna under hänvisning till den omständigheten, att processkommissionens *principbetänkande* rörande straffprocessen och därmed sammanhängande frågor om förberedande undersökning m. m. föreligger i det väsentliga färdigt, synes icke vara hållbart. Denna omständighet torde nämligen innebära, att förutsättningarna för de ifrågasatta partiella reformernas genomförande med beaktande av de allmänna riktlinjer, som kommissionen uppdragit, numera förefinnas i mycket högre grad än år 1922, då likartad motion blev av utskottet tillstyrkt. Att under sådana förhållanden ett bifall till motionerna skulle, såsom utskottet synes förmena, kunna giva upphov till en lagstiftning, som icke utan svårighet kan sammansmältas till ett organiskt helt med det detaljförslag rörande rättegångsreformen som processkommissionen någon gång i framtiden kommer att

framlägga, lärer så mycket mindre vara att befara, som den nu begärda utredningen är avsedd att utföras i samråd med kommissionen.

På grund härav har jag ansett, att utskottet i anledning av motionerna bort hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och efter processkommissionens hörande för riksdagen framlägga *dels* förslag till lagstiftning om förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål jämte andra därmed sammanhängande ämnen, *dels ock* i samband därmed förslag till nödiga förbättringar i åklagarväsendets och kriminalpolisens organisation över hela riket.»
